

Politiikan ja talouden vuorovaikutus

HUOM! Kurssin aikataulu on hieman muuttunut. Ryhmätöitä käsitellään aikaisemmasta tiedosta poiketen 28.3. ja 4.4. Perjantaina 21.3. ei ole luentoa.

1

Hyvinvointivaltioiden mallit

- Hyvinvointivaltion suppea tulkinta:
 - sosiaalipalvelut, tulonsiirrot jne.
- Hyvinvointivaltion laaja tulkinta:
 - valtion rooli talouselämässä
 - työllisyys, palkat, koulutus, terveyspalvelut, asuntokysymykset, sosiaalipalvelut, verotusjärjestelmä, vakuutukset jne. -> hyvinvointikapitalismi

2

Taustaa

- Hyvinvointivaltion kehitys alkoi teollistumisen seurauksena
- Teollistumisesta seurasi yhä useampien ihmisten siirtyminen omavaraistaloudesta palkkatyöhön ja näin markkinoiden piiriin (commodification)
- Yleisellä tasolla hyvinvointivaltion keskeinen piirre on ollut työntekijöiden markkinariippuvuuden vähentäminen (decommodification) -> "sosiaalinen kansalaisuus"

3

Historiaa

- Aatehistoriallisesti hyvinvointivaltion kehitykseen ovat vaikuttaneet
 - 1) konservatismi,
 - 2) liberalismi ja
 - 3) sosialismin aatteet.
- Ensimmäiset vaikutteet lähinnä konservatismista ja liberalismista, sosialismin merkitys kasvoi myöhemmin työväenluokan merkityksen kasvaessa

4

Kolme mallia

- Hyvinvointivaltioissa voidaan erottaa kolme erilaista mallia (Gøsta Esping-Andersen):
 - liberalistinen hyvinvointivaltio
 - korporatiivinen/konservatiivinen hyvinvointivaltio
 - sosialidemokraattinen hyvinvointivaltio

5

Liberalistinen malli

- Liberaalissa aateperinteessä työntekijöiden joutuminen markkinoiden "armoille" ei ollut ongelma, päinvastoin
- Julkisen vallan toimenpiteet hyväksyttävää ainoastaan markkinoiden epäonnistuttua
- Jos joku ei pysty markkinoiden avulla saamaan riittävää toimeentuloa, voidaan käyttää tarveharkintaisia keinoja
- Liberalismi vahvoilla erityisesti englanninkielisissä maissa

6

Liberalistinen malli

- Peruseriaate: yksilöt ovat vastuussa itsestään
- Suuruudeltaan pienet tarveharkintaiset avustukset
- Toimenpiteet suunnattu lähinnä köyhille ja matalapalkkaisille työntekijöille
- Vähän julkisia hyvinvointipalveluita (paitsi koulutus, mutta siitakin osan hoitavat yksityiset koulut ja yliopistot)
- Keskiluokka voi hoitaa itse omat tarpeensa yksityisten vakuutusten avulla
- Suuret tuloterot, korkea köyhyysaste
- Tyypillisiä maita: USA, Kanada, Australia

7

Korporatiivinen malli

- Korporatiivinen hyvinvointivaltiomalli pohjaa konservatismiin aateperinteeseen
 - perinteiden, yhteisöllisyyden ja uskonnon korostaminen tärkeitä arvoja
 - paternalistinen ajattelu -> tehtaan omistajan täytyy pitää huolta työntekijöistään ja heidän perheistä
 - "korporaatiot" (killat, yhdistykset ym.) perustettiin huolehtimaan jäsenistään
 - konservatiivinen ajattelu erityisen vahvaa Manner-Euroopassa

8

Korporatiivinen malli

- Julkinen sektori hoitaa hyvinvointipalvelut lähinnä vakuutusjärjestelmien kautta
- Tavoitteena ei tulotasausta, vaan tuloerojen säilyttäminen (etujen taso sidottu ansaittuun palkkaan)
- Vahva perhekorostus: ei päiväkoteja, vaan naiset hoitavat lapset kotona
- Vähän julkisia hyvinvointipalveluja (paitsi koulutus)
- Tuloterot ja köyhyys teollisuusmaiden keskitasoa
- Tyypillisiä maita: Saksa, Ranska, Itävalta, Italia

9

Sosialidemokraattinen malli

- Sosialismi kaikkein merkityksellisin aate hyvinvointiajattelun taustalla
- Tavoitteena työntekijöiden markkinariippuvuuden poistaminen
- Työväenluokan kasvu ja demokratisoituskehitys nosti vähitellen sosialismin merkitystä poliittisena voimana
- Alkuperäinen vaatimus: kaikille oikeus riittävään minimoitointituloon (köyhyyden poisto)
- Vasta 1960-luvulla vasemmistopuolueet alkoivat painottaa korkeampia etuja (myös työssäkäyville)

10

Sosialidemokraattinen malli

- Peruseriaate: julkinen sektori on vastuussa yksilöistä
- Tyypillistä universaalit edut (näin myös keskiluokka sitoutettu mallin kannalle)
- Tasa-arvo, tuloerojen pienentäminen ja täystyöllisyys tavoitteena
- Vahvat julkiset palvelut (koulut, sairaalat, terveyskeskukset, vanhainkodit, päiväkodit jne)
- Pienet tuloterot, alhainen köyhyysaste
- Tyypillisiä maita: Ruotsi, Norja, Alankomaat, Suomi(?)

11

Julkisen sektorin menot (% BKT:stä)

	1970-79	1980-89	1990-99	Muutos 1970-1990-luku
Suomi	36	43	55	19
Suomi	51	63	63	12
Norja	46	47	50	4
Ranska	45	57	58	13
USA	32	35	36	4
Britannia	43	45	43	0
Australia	31	37	37	6
Saksa	45	48	48	3
Italia	40	49	53	13
Ranska	41	50	52	11
Espanja	25	39	46	21

Keskisarvo

40

47

49

9

12

Julkiset terveysmenot (% BKT:stä)

	1960	1973	1990-98	Muutos 1960-1990/98
Suomi	2	4	6	4
Ruotsi	3	7	7	4
Norja	3	6	6	3
Tanska	3	6	7	4
USA	1	3	7	6
Britannia	3	5	6	3
Australia	3	4	6	3
Saksa	3	6	8	5
Italia	3	6	5	2
Ranska	3	5	7	2
Espanja	1	3	6	5
Keskiarvo	3	5	6	3

13

Julkiset koulutusmenot (% BKT:stä)

	1960	1980	1996	Muutos 1960-1996
Suomi	7	5	8	1
Ruotsi	5	9	8	3
Norja	5	7	7	2
Tanska	4	7	8	4
USA	7	7	5 (94)	-2
Britannia	5	6	5 (95)	0
Australia	4	6	6 (95)	2
Saksa	4	-	5	1
Italia	4	5 (83)	5	1
Ranska	3	5	6	3
Espanja	2	2	5	3
Keskiarvo	5	5	6	1

14

Tulonsiirrot (% BKT:stä)

	1970-79	1980-89	1990-99	Muutos 1970-1990-99
Suomi	9	13	20	11
Ruotsi	14	18	21	7
Norja	13	13	16	3
Tanska	13	17	19	6
USA	9	11	13	4
Britannia	10	13	15	5
Australia	6	7	8	2
Saksa	15	17	18	3
Italia	15	17	18	3
Ranska	16	17	18	2
Espanja	11	16	17	6
Keskiarvo	12	14	17	5

15

Yhteenvetoa kehityksestä

- Julkisen sektorin koko suurin sosialidemokraattisissa ja pienin liberalistisissa hyvinvointivaltioissa
- Nopein kasvukausi välillä 1960-1985, tämän jälkeen kasvu tasoittunut
- Ero ei synny koulutuksesta tai terveysmenoista, vaan tulonsiirroista ja julkisesta palvelutuotannosta
 - esim. terveydenhoitopalveluihin panostetaan samalla tavalla kaikissa malleissa, mutta sosialidemokraattisessa mallissa julkinen sektori myös tuottaa terveystalvut

16

Hyvinvointivaltion ongelmat

- Liian laajan hyvinvointivaltion on väitetty hidastavan taloudellista kasvua ja lisäävän työttömyyttä
- Tämä ongelma realisoitui 1970-luvun puolivälin jälkeen, kun taloudellinen kasvu hidastui, mutta hyvinvointivaltion kasvu ei
- Vastaväite: ainakin osa hyvinvointivaltion toimista suunnattu taloudellisen kasvun parantamiseksi
 - esim. panostus inhimilliseen pääomaan ja tutkimukseen
 - tutkimusten mukaan julkisen sektorin koolla ja taloudellisella kasvulla ei ole voimakasta riippuvuutta suuntaan tai toiseen

17

Työttömyysaste (%)

	1960-66	1974-79	1990-94	Muutos
Suomi	1	4	12	11
Ruotsi	2	2	5	4
Norja	1	2	6	5
Tanska	2	6	9	7
USA	5	8	6	1
Britannia	1	4	8	7
Australia	2	5	10	8
Saksa	1	3	7	6
Italia	5	7	11	6
Ranska	1	5	11	9
Espanja	2	5	19	17
Keskiarvo	3	5	8	6

18

Hyvinvointivaltion ongelmat

- Tuottavuuden kasvun hidastuminen
 - palvelusektorilla tuottavuus kasvaa huomattavasti hitaammin kuin teollisuudessa -> palvelusektorin kasvaessa taloudellinen kasvu hidastuu -> verotulot pienenevät -> veroja täytyy korottaa, jotta hyvinvointimenot voidaan ylläpitää
- Rakenteelliset muutokset
 - väestön vanheneminen -> eläkemenot ja terveydenhoitomenot kasvavat
 - työssäkäyvän väestönsosan suhteellinen pieneneminen -> jos tuottavuus ei kasva, voi eläkkeiden maksu tulevaisuudessa olla ongelma

19

Hyvinvointivaltion kriisialttius

Hyvinvointivaltioiden kriisitalanteet (julkisen sektorin tasapaino ja velka karkaavat käsistä) eivät ole harvinaisia

- Esimerkkejä:
 - Suomi 1991-95 (vaje 11%, velka 70%)
 - Belgia 1984-85 (vaje 11%, velka 116%)
 - Tanska 1986-88 (vaje 9%, velka 53%)
 - Kreikka 1986-87 (vaje 12%, velka 51%)
 - Irlanti 1983-84 (vaje 16%, velka 82%)
 - Italia 1993 (vaje 11%, velka 108%)

20